

HILOLA SHOKIROVA,
O'zR FA Alisher Navoiy nomidagi
Davlat adabiyot muzeyi tayanch doktoranti

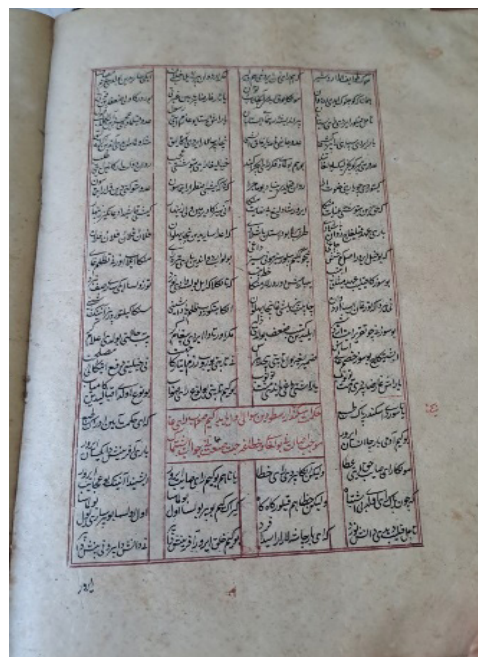
NAVOIY “XAMSA”SINING BIR NODIR QO‘LYOZMASI TAVSIFI

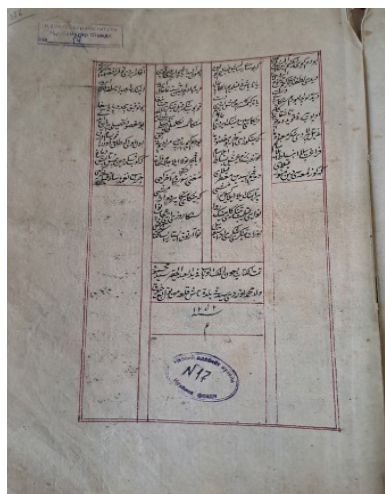
Alisher Navoiy nomidagi Davlat adabiyot muzeyida fond mavjud bo‘lib, undagi qo‘lyozma va toshbosma asarlar orasida salmog‘i jihatidan tabiiyki, hazrat Navoiy asarlarining nusxalari yetakchilik qiladi. Ushbu fondga shoirning qo‘lyozmalari 67 ta,

toshbosma va fotonusxalar 72 tani tashkil etadi. Ular orasidan XIX asrga tegishli 11 ta “Xamsa” do‘stonlari qo‘lyozmasi mavjud bo‘lib, tavsif uchun “Xamsa”ning barcha do‘stonlari kiritilgan, inventar raqami 17 bo‘lgan qo‘lyozmani tanlab oldik. Ushbu qo‘lyozma ko‘chirilishi 1832-yildan boshlanib, 1837-yilda tugagan, ulardan “Hayrat-ul-abror” do‘stonining ko‘chirilishi hijriy 1248 (milodiy 1833)-yilning zulhijja oyida, “Sab‘ai sayyor” do‘stoni hijriy 1251 (milodiy 1836)-yilda ko‘chirib tugatganligini kotib do‘stonning oxirida kelgan kolofonda yozib qo‘ygan. Sayyid Mahmud valadi Muhammad Turdi Sayyid (سید محمود ولد محمد توردی سید) tomonidan Xivaning Toshqa‘la degan joyida ko‘chirilgan. Qo‘lyozma muqovasi jigarrangda bo‘lib, uning ustida bir qancha muhrlar mavjud, ikkita muhrga sahifalovchi Amal Abdu-l-Halil (عمل عبد الخلیل صحاف) ismi

yozib qo‘yilgan. Qo‘lyozmada poygilar ham mavjud bo‘lib, yozuv turining nasta‘liq xatidan foydalanilgan. Qo‘lyozmaning o‘lchami 20x35.5 sm, matn esa to‘rt ustun, 19 qatorga joylashtirib, 12.5x23 sm.li jadval ichiga ko‘chirilgan. ko‘chirilgan. Asosiy matnni yozishda qora va jadvallar va sarlavhalar uchun qizil rangli siyohdan foydalanilgan. Jami 356 varaqdan iborat bo‘lib, qo‘lyozma keyinchalik 318-sahifagacha raqamlab chiqilgan. Qolgan qismiga raqam qo‘yilmagan. Hayrat ul-abror kitobning 2-114-sahifalaridan, Farhod va Shirin 116-277, Layli va Majnun 278-377, Sab‘ai sayyor 378-516, Saddi Iskandariy 518-715-sahifalaridan o‘rin olgan. Do‘stonlarning ketma-ketligi to‘g‘ri tartibda kelgan, hamma boblari to‘liq ko‘chirilgan bo‘lsa-da, lekin do‘stonlarni Alisher Navoiy asarlarining 20 jildlik to‘plami bilan solishtirib chiqqanimizda shu narsa ma‘lum bo‘ldiki, 20 jildlik to‘plamda keltirilgan “Saddiy Iskandariy” do‘stonidagi “Basirat ko‘zlarin aynul-yaqin kuhli yorutqonlar bobi”dan keyin kelgan hikoyat va hikmat ushbu qo‘lyozma nusxada o‘rni almashgan ekan. 169 joyda ba’zi bir so‘zlardagi

xatoliklar kotibning o‘zi tomonidan qo‘lyozmaning hoshiya qismida to‘g‘rilab yozib qo‘yilgan. Shulardan 27 tasi “Hayrat ul-abror”ga, 49 tasi “Farhod va Shirin”ga, 18 tasi “Layli va Majnun”ga, 31 tasi “Sab’ai sayyor” dostoniga, qolgan 44 tasi esa “Saddi Iskandariy” dostonlariga tegishli.

Umuman olganda, tadqiqotimiz davomida shunga guvoh bo‘ldikki, ushbu nodir qo‘lyozma adabiyot muzeyi fondida yaxshi saqlanib kelinishiga qaramay, deyarli o‘rganilmagan, tadqiq qilinmagan ekan. U haqidagi qisqacha tavsifni Alisher Navoiy nomidagi davlat adabiyot muzeyining qo‘lyozmalar katalogida ko‘rdik. Navoiyning “Xamsa” dostonlariing XIX asrga tegishli qo‘lyozma nusxalari hali ko‘plab tadqiq qilinishga muhtoj.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Alisher Navoiy. “Xamsa” qo‘lyozmasi. – T.: O‘zR FA Alisher Navoiy nomidagi Davlat adabiyot muzeyi qo‘lyozmalar fondi, №17.

2. Alisher Navoiy nomidagi davlat adabiyot muzeyining qo‘lyozmalar katalogi. – T.: “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2022.

